

Nu har vi ett gemensamt språk – om ämnesintegrerad undervisning i akademiskt skrivande

Maria Eklund Heinonen^a och Kajsa Sköldvall^b

^a*Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet*; ^b*Institutionen för kultur och lärande, Södertörns högskola*

I denna artikel presenterar vi ett högskolepedagogiskt projekt som syftar till en ämnesintegrerad introduktion i akademiskt skrivande, med utgångspunkt i forskningsfältet *academic literacies*. Vi delar med oss av våra erfarenheter samt redovisar några viktiga lärdomar inför liknande projekt.

Nyckelord: : akademiskt skrivande, ämnesintegration, akademisk litteracitet

”Jag vet hur bra texter ser ut. Men hur får jag studenterna att skriva dem?”

Som lärare undervisar vi i vårt ämne. När studenterna tillägnar sig ämneskunskaperna ska de samtidigt lära sig att skriva akademiska texter inom ämnet. En offentlig debatt pågår om studenters bristande förmåga att skriva akademiska texter, där ett vanligt förhållningssätt är att lägga fokus på brister hos studenterna och deras förutbildning istället för att diskutera hur vi inom högre utbildning kan möta nya studenters behov.

Att läsa, skriva och söka akademiska texter är ofta en utmaning för nya studenter som kan uppleva en ”diskurschock” vid mötet med högskolan (Ask, 2005). Som ämneslärare är det inte heller lätt att undervisa om akademiskt skrivande. Kunskapen om hur akademiska texter byggs upp och skrivs har lärarna ofta tillägnat sig på ett implicit sätt och det kan vara svårt att konkretisera undervisningen om detta (se Hoel, 2010). Ett glapp kan uppstå mellan de förväntningar och de krav som ämneslärare ställer på studenter och hur studenterna själva tolkar dessa (Lea & Street, 1998).

En verksamhet där studenters, och också lärares, osäkerhet om akademiskt skrivande blir tydlig är i studie- och språkverkstäder. Dit kommer studenter för att få handledning i sitt akademiska skrivande som ett komplement till den ordinarie undervisningen, och lärarkommentarer som studenterna har fått kan till exempel vara ”Tänk på språket” eller ”Du måste skriva mer akademiskt”. Men vad innebär det, frågar studenten. ”Hur gör jag för att skriva mer akademiskt?” ”Och vad betyder det konkret att jag ska tänka på språket?”

Vid Södertörns högskola har under läsåret 2013/2014 pågått ett projekt om Introduktion till akademiskt skrivande. I projektet vill vi försöka bygga en bro mellan osäkra studenter och ämneslärare som kan sakna språkliga redskap för undervisning i akademiskt skrivande. Projektet bygger på ett nära samarbete mellan Utvecklingsenheten för högskolepedagogik och bildning, Studieverkstan, Biblioteket och ett antal ämnen vid högskolan.

* Författarkontakt: maria.eklund@nordiska.uu.se

I denna artikel berättar vi om våra erfarenheter från projektet som hittills har involverat omkring 550 studenter och sju ämnen och ämneslärare, sju svensklärare och fyra bibliotekarier. Hur kan vi utforma skrivundervisning så att den blir meningsfull och utvecklande? Kan vi överbrygga glappet i förväntningar mellan heterogena studentgrupper och lärare genom att tydligt integrera skrivundervisningen i ämnesundervisningen? Erfarenheterna skiljer sig åt mellan ämnena. Vi ger några möjliga förklaringar till det och diskuterar några slutsatser som kan dras inför framtida arbete med akademiskt skrivande.

BAKGRUND

Breddad rekrytering och utbyggnad av högskolan har medfört alltmer heterogena studentgrupper. I den offentliga debatten om studenters bristande förmåga att skriva akademiska texter är ett vanligt inslag att det akademiska skrivandet betraktas som en separat, teknisk färdighet som kan överföras till olika sammanhang.

Ett alternativt förhållningssätt erbjuder forskningsfältet *academic literacies* (Lea & Street, 1998), som betraktar skrivandet som en del av ett mer generellt akademiskt meningsskapande, där både läsande och skrivande samt förmåga att söka, kritiskt värdera och använda information ingår. Dessa sociala praktiker eller diskurser är de flesta nya studenter ovana vid och behöver få tillägna sig i meningsfulla, funktionella och autentiska sammanhang (Gee, 2012). Trots att mycket tyder på att undervisning om akademiskt skrivande fungerar bäst om det sker ämnesintegrerat är det vanligaste att studenter erbjuds olika typer av skrivstöd separat från sina ordinarie kurser. I vårt projekt har vi därför försöka skapa ett ämnesintegrerat sammanhang som vi också fortlöpande utvärderar.

Våra utgångspunkter i projektet är sammanfattningsvis:

- Att läsa, skriva, söka och värdera akademiska texter är sociala praktiker som ingår i ett gemensamt meningsskapande.
- Ämnesintegration är nödvändig för att skapa ett meningsfullt och autentiskt sammanhang. Därför måste introduktionen vara en obligatorisk del av undervisningen.
- Tydlighet och progression är viktigt för att möta heterogena studentgruppers behov. Genom att göra förväntningarna tydliga och ge utrymme för att diskutera det akademiska skrivandet skapas en inkluderande undervisning.

PROJEKTETS UPPLÄGGNING

Momentet Introduktion till akademiskt skrivande består av två seminarier om tre lektioner vardera som ligger med två veckors mellanrum. Momentets uppläggning har planerats i nära samarbete med den ämneslärare som ansvarar för kursen, t.ex. när det gäller val av text från kurslitteraturen som ska läsas inför det första seminariet och instruktioner för den sök- och skrivuppgift som ingår. Mellan seminarierna skriver studenterna individuellt en akademisk text som sedan behandlas på seminarium två. Seminarierna leds av två lärare, en svensklärare från Studieverkstan och en bibliotekarie. En bärande tanke är att studenterna ska vara aktivt involverade. Många diskussioner i grupper ingår liksom olika former av laborativt arbete. Här är en innehållsöversikt:

Seminarium 1

- Introduktion om akademiskt läsande och skrivande
- Genomgång av den lästa texten
- Olika typer av akademiska genrer
- Sökning och värdering av vetenskapliga texter
- Introduktion av individuell sök- och skrivuppgift

Seminarium 2

- Respons på uppgiften
- Lässtrategier för olika typer av texter
- Sammanfattning: Vad tar du med dig till fortsatta studier?

Seminarium 1

Under introduktionen ligger fokus på varför man kan ställa vissa typer av krav på akademiska texter, till exempel om korrekt referenshantering. Studenterna redogör också för eventuella tidigare erfarenheter av akademiskt skrivande.

Diskussionen av den lästa texten från kurslitteraturen lyfter fram textens syfte och huvudpoäng och hur författaren presenterar detta. Diskussionen ska ge studenterna redskap för läsning och förståelse av akademiska texter generellt och att därmed ge en grund för hur kunskaper hämtade från dessa kan användas. Många studenter menade att man visste vad texterna handlade om men visade sig ha svårt att formulera både huvudsyftet och huvudpoängen.

Den individuella skrivuppgift som ingår i momentet utgår från den lästa texten, som ska refereras av studenterna. Med referatet som grund ska studenterna reflektera över innehållet och koppla texten till en annan vetenskaplig text som studenten själv söker fram. Instruktionen för skrivuppgiften koncentreras på två aspekter av akademisk skrivande: korrekt referenshantering och självbärande text, d.v.s. att en text ska gå att förstå utan tillgång till en uppgiftsinstruktion och en källtext.

Seminarium 2

Responsen på studenttexterna är en viktig del av det andra seminariet. Inför seminariet har seminarielärarna läst alla texter och ger respons på gruppnivå om sådant som är relevant att ta upp. En diskussion förs om olika typer av textutformning. Skillnaderna är ganska stora i hur studenterna löser uppgiften. Många studenters texter uppvisar stora likheter med de refererade texterna, till exempel kan samma rubrik ha använts. Just kravet att texten ska vara självbärande visar sig alltså ofta vara svårt att uppfylla. Även sättet att referera till källan brister hos många av studenttexterna. Vissa studenter lyckas dock väl med uppgiften och skriver texter som både har korrekta referenser och står på egna ben så att skribenterna, förutom att referera den lästa texten, också tillför egna relevanta resonemang.

Med utgångspunkt från diskussionen under gruppresponsen arbetar studenterna parvis med att ge varandra respons. En viktig del av detta seminarium är också hur informationssökningen gjorts och hur källorna har värderats. Efter seminariet ska en reviderad version av texten lämnas för examination av ämnesläraren.

STUDENTERNAS LÄRANDE

Hur uppfattar studenterna momentet? Tycker de att undervisningen har varit meningsfull och tycker de sig ha fått värdefulla redskap för att utveckla sitt akademiska skrivande? Och hur ser ämneslärarna på studenternas lärande? Vår metod för att undersöka detta är insamlande av studentreflektioner om det egna lärandet, kursutvärderingar och uppföljningsmöten med ämneslärarna. Det kan finnas en skillnad mellan vad studenterna säger att de har lärt sig och ämneslärarnas uppfattning om detta. Avsnittet bygger på resultat från tre av de ämnen som deltog i projektet under vårterminen 2014.

Studentreflektioner samlas in vid en avslutande gruppdiskussion där studenterna får en öppen fråga om vilka kunskaper man tar med sig från momentet. Diskussionen får studenterna sammanfatta i punkter på kursens lärplattform. Det som så gott som alla studentgrupper kommenterar rör hur formalia ska skrivas. Studenterna anser uppenbarligen själva att detta är den viktigaste lärdomen från momentet. Också kunskaper om hur information kan sökas är något som de flesta grupper anger att man har lärt sig, liksom hur en självbärande text ska byggas upp, så att strukturen blir tydlig. Betydligt färre studentgrupper kommenterar att man tycker sig ha fått kunskaper om lässtrategier och om hur man kan ge varandra respons på texter.

Studenternas kursutvärderingar ställer frågan om i vilken utsträckning studenten bedömer att momentet är till nytta i fortsatta studier. Från de tre ämnen som redovisas här svarar 70,3 procent ”i ganska stor/hög utsträckning”. ”I viss utsträckning” svarar 29,5 procent, ”Inte alls” svarar 0,2 procent.

Hur ser då ämneslärarna på studenternas kunskaper från momentet? Delar lärarna studenternas bild av att de t.ex. kan använda sig av en korrekt referenshantering och skriva en självbärande text? Ja och nej. Ämneslärarna tycker att de allra flesta studenter har lyckats väl med den text som skrivs inom momentet. Däremot visar studenterna inte samma kunskaper i andra examinerande texter som skrivs inom den kurs som momentet ingår i. Studenter som till exempel använder sig av korrekta referenser i den första texten använder sig inte av detta i andra texter och har alltså inte förmått överföra kunskaperna från momentet till andra delar av kursen. När studenterna blir uppmärksammade på att de måste arbeta med texten på samma sätt som i den första texten har de ändå, tack vare momentet, en grund för sin omarbetning. En ämneslärare kommenterade att momentet har gett ett gemensamt språk för att tala med studenterna om texter.

Sammanfattningsvis menar vi att de ovannämnda studentreflektionerna och kursutvärderingarna visar att studenterna har uppfattat undervisningen som meningsfull och utvecklande. Även ämneslärarna förefaller anse att studenterna har lärt sig grunder om skrivande inom ämnesspråket men att kunskaperna inte alltid överförs till senare texter. Flera ämneslärare säger att de själva, tack vare momentet, tycker sig ha fått språkliga redskap för att undervisa och prata om akademiskt skrivande inom det egna ämnet.

Ovan redovisade resultat från momentet är preliminära och ger inte en heltäckande bild av vilka effekter som den ämnesintegrerade undervisningen kan ge. Studentreflektioner och kursutvärderingar behöver studeras från alla deltagande ämnen. För att säkrare kunna bedöma hur studenternas texter utvecklas skulle vi också behöva analysera studenttexter i olika skeden, både före, under och efter undervisningen i ämnesintegrerat akademiskt skrivande. Vi hoppas kunna gå vidare med ett sådant arbete.

VIKTIGA ERFARENHETER FÖR FORTSATT ARBETE MED ÄMNESINTEGRERAT AKADEMISKT SKRIVANDE

Projektet Introduktion till akademiskt skrivande har utvecklats fortlöpande under uppföljningsmöten med skrivlärare, bibliotekarier och ämneslärare. Lyckades vi överbrygga glappet mellan ämneslärarnas förväntningar och studenternas tolkningar av dem? Gav ämnesintegrationen ett meningsfullt och inkluderande sammanhang där studenterna fick möjlighet att utveckla sitt skrivande?

Våra erfarenheter visar att det är graden av ämnesintegration som avgör om studenter och lärare får en gemensam syn på det akademiska skrivandet och i vilken utsträckning studenterna uppfattar undervisningen som meningsfull. Det har funnits en stor variation mellan olika ämnen. I flertalet ämnen var närvaron hög och studenterna kom till seminarierna väl förberedda och motiverade. Andra grupper tycktes inte betrakta introduktionen som meningsfull utan som något vid sidan av de ordinarie kurserna. I det fåtal internationella studier som gjorts där ämnesintegrerad undervisning om akademiskt skrivande utvärderats har positiva effekter kunnat påvisas. Samtidigt har det stått klart att samverkan med ämneslärarna inte alltid varit opproblematiskt (McKay & Simpson, 2013), vilket också gäller i vårt projekt, där ämneslärarnas engagemang haft stor betydelse för utfallet.

För studenternas del verkar informationen ha haft en avgörande betydelse. I vissa ämnen framgick det inte alldeles tydligt i kursens skriftliga och muntliga information att momentet var integrerat och obligatoriskt, vilket ledde till en lägre närvaro och ett mindre engagemang. Det är alltså viktigt att det tydligt framgår av all information att momentet är obligatoriskt och lika relevant som övriga kursmoment. Med tanke på att arbetsbelastningen innebär en stor utmaning för många nya studenter, kan man förvänta sig att de väljer bort moment som de uppfattar som frivilliga. Därmed riskerar man att vissa studenter missar introduktionen, ofta just de studenter som kan behöva den bäst.

Utifrån ämneslärarnas perspektiv är det viktigt att de är delaktiga både i momentets uppläggning och examination. Texten som ska behandlas behöver väljas gemensamt av oss och ämneslärarna. Under projektets första termin lät vi lärarna själva välja texten, men en del av texterna blev då mindre lämpliga, eftersom de antingen var väl svåra för nya studenter eller inte särskilt typiska för akademiska texter. Sök- och skrivuppgiften behöver examineras av ämneslärarna efter studenternas bearbetning utifrån den respons de fått, så att den blir en autentisk uppgift för såväl lärarna som studenterna. I vissa ämnen var uppgiften under projektets första termin endast knuten till momentet vilket ledde till att en del studenter var mindre motiverade att arbeta med den.

SLUTSATSER

Sammanfattningsvis menar vi att våra erfarenheter bekräftar våra teoretiska utgångspunkter för projektet. Introduktionen fungerade allra bäst när vi lyckades skapa ett meningsfullt och funktionellt sammanhang (Gee, 2012), där seminarierna var en integrerad och autentisk del av undervisningen. En slutsats vi drar är att ett bra sätt att möta de nya, mer heterogena studentgruppernas behov är att designa undervisningen så att den ger rika tillfällen att utveckla akademisk litteracitet. En viktig erfarenhet är också att momentet kan ge lärare och studenter ett gemensamt språk där det akademiska skrivandet inte förblir en tyst, implicit kunskap.

Det här är våra viktigaste lärdomar, som vi hoppas kan inspirera andra:

1. Uppläggningsen av momentet utformas i samråd med ämnesläraren t.ex. om vilka perspektiv på akademisk text som ska tas upp och om instruktionen för de uppgifter som ska göras.
2. Momentet presenteras som en obligatorisk och väl integrerad del av kursen.
3. Ämnesläraren är delaktig i examinationen och det råder en samsyn kring kriterierna för bedömning av uppgifterna.
4. Ämnesläraren bör delta i seminarierna för att få tillgång till de språkliga redskap för akademiskt skrivande som förmedlas.
5. Ämnesläraren fullföljer arbetet genom att ge respons även under resten av kursen där hänsyn tas till progressionen i studenternas akademiska skrivande.

I ljuset av den pågående debatten om studenters bristande skrivförmåga är det en utmaning att skapa medvetenhet hos ämneslärarna om hur centralt det är att studenterna får rika tillfällen att utveckla sin akademiska litteracitet inom ramen för ämnesstudierna, istället för i separata skrivkurser och andra stödåtgärder. Vårt projekt vill skapa en brygga mellan en heterogen studentgrupps varierande skriverfarenheter och den osäkerhet som ämneslärare kan ha om hur studenternas skrivundervisning ska utformas. Vi tycker att vi har lyckats med det.

REFERENSER

- Ask, S. (2005). *Tillgång till framgång: lärare och studenter om studieövergången till högre utbildning*. Licentiatavhandling i Nordiska språk: svenska med didaktisk inriktning. Växjö: Institutionen för humaniora, Linnéuniversitetet.
- Gee, J.P. (2012). *Social linguistics and literacies – ideology in discourses*. London: Routledge.
- Hoel, T.L. (2010). *Skriva på universitet och högskolor. En bok för lärare och studenter*. Lund: Studentlitteratur.
- Lea, M.R. & Street, B. (1998). "Student writing in higher education", *Studies in Higher Education*, 23 (2), s. 157–172.
- Morton McKay, T. & Simpson, Z. (2013). "The space between: Pedagogic collaboration between a writing center and an academic department", *Perspectives in Education* 31 (4) s. 27–42.